humanitas

DECEMBER 1961 ZESTIENDE JAARGANG NO. 6

kaderorgaan
van de
nederlandse
vereniging voor
maatschappelijk werk
humanitas

CENTRAAL BUREAU 'HUMANITAS' J. W. BROUWERSSTRAAT 16 AMSTERDAM

REDACTIE: MEJ. M. DIJKSTRA, *hoofdredactrice*
Drs. P. Albanda: *red. Algemeen maatschappelijk werk*
P. E. Hutte: *red. Reclassering*
Mej. L. Hymans: *red. Maatschappelijk opbouwwerk*
H. van Schaaik: *Redactieceretaris*
J. Terlouw: *red. Gezinsverzorging*
C. Uitenbogaard: *red. Kinderbescherming*
Mej. Ch. Loen: *red. Gerepatrieerdenzorg*

DAGELIJKS BESTUUR:
Mr. dr. in 't Veld, voorzitter
Prof. mr. A. D. Belintante, vice-voorzitter
M. Dijkstra, secretaris
Mr. H. Timman, penningmeester
C. M. Swiebel
J. Landman, G. Rietveld
ereleden P. C. Faber en F. H. W. Vliegen

CENTRAAL BUREAU:
J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefooon: 020 - 721044
Mej. M. Dijkstra, directrice

INHOUDSOPGAVE

93 Dr. J. in 't Veld: Openingsrede door de voorzitter op het congres van Humanitas, op 21 oktober 1961.

98 Verslag van het bijzonder gedeelte van het Congres van Humanitas op zondag 22 oktober

99 Prof. R. F. Beerling: 'Enkeling en Gemeenschap'

108 Verslag, door P. Hutte en C. Uitenbogaard, van de forumbespreking op zondag 22 oktober

114 Gevarieerde stof

Omslag en lay-out: Frans Bartels

CONGRES HUMANITAS 1961

openingsrede door de voorzitter, mr. dr. j. in 't veld

gehouden op zaterdag 21 oktober 1961

Ik heet u allen van harte welkom op dit congres. Een woord van speciaal welkom aan enkele hooggeëerde gasten. En dan zou ik in de eerste plaats wel heel in het bijzonder welkom willen heten de vertegenwoordiger van het ministerie van Maatschappelijk Werk. Niet alleen omdat wij het op zichzelf verheugend vinden dat dit ministerie, waarmee we toch altijd de meeste contacten hebben, van belangstelling in ons werk blijk geeft, maar daarnaast vooral ook omdat we in de vertegenwoordiger van dit ministerie een oude bekende mogen begroeten, namelijk de heer De Graan, onze vroegere adjunct-directeur, die kort geleden is overgegaan naar het ministerie van Maatschappelijk Werk. We hopen dat we via hem een uitstekend contact met het ministerie van Maatschappelijk Werk zullen mogen bewaren, als het kan nog beter als het altijd al geweest is.
In de tweede plaats een vertegenwoordiger van het ministerie van Justitie, de afdeling kinderbescherming, de heer Ten Cate.
Over het ministerie van Justitie zijn we niet in alle opzichten tevreden, met name omdat wij nog altijd wachten op onze erkenning voor een aantal arrondissementen als reclasseringsinstelling voor minderjarigen.
Dit zijn aanvragen die onderhand drie, vier jaar lopende zijn waar het blijkbaar buitengewoonlijk moeilijk is om een beslissing op los te krijgen; we hebben kort geleden een tweede conferentie met Z.E. minister Beerman zelf gehad en dan is het resultaat dat een nader onderzoek zal worden ingesteld. Wij menen dat het nu langzamerhand toch wel tijd wordt dat hierop een beslissing komt. We hebben wel eens het gevoel dat hier iets van detournement de pouvoir plaats heeft, dat men dit verzoek, deze aanvragen niet helemaal op eigen merites beoordeelt maar dat daarbij andere motieven een rol spelen. Ik wil dus nogmaals, ik heb het het vorige jaar bij de herdenking van het 15-jarig bestaan ook al gedaan, dat is onderhand al weer anderhalf jaar geleden, nogmaals de hartgrondige wens uitspreken dat het nu binnen zeer korte tijd tot een beslissing op deze aanvragen zal komen.
Dan wil ik verder welkom heten de vertegenwoordigers – ik zal ze niet allemaal bij name noemen, dat zou te veel tijd vragen – vertegenwoordigers van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Werk, van het Nationaal Bureau voor Kinderbescherming, van het Nederlands Genootschap tot Reclassering, van het CCKP op het gebied van de gerepatrieerdenzorg, de federatie Anker-clubhuiswerk, de Stichting Anker-clubhuiswerk Amsterdam, de Partij van de Arbeid, mr. Daams, die hier tevens is als

vertegenwoordiger van de Nederlandse Vereniging voor Sociaal Pedagogische Zorg, het Commissariaat voor Maatschappelijk en Cultureel Werk en de Algemene Diaconale Raad van de Nederlands Hervormde Kerk, het NVV, het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond en de federatie Amsterdam van dit Verbond, het Humanistisch Centrum Mens en Wereld, het Humanistisch Thuisfront, de Humanistische Werkgemeenschap in de Partij van de Arbeid en dezelfde afdeling Amsterdam, de Humanistische Jongeren Gemeenschap, Centrale Stichting voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden, de HSHB en De Weezenkas, de VARA, De Arbeiderspers, de Centrale Arbeiders Verzekerings Bank, die ik er wel even uit mag halen, om met een enkel woord uitdrukking te geven aan onze dank en erkentelijkheid voor de vele steun die we van De Centrale mogen ondervinden. Datzelfde geldt trouwens voor De Arbeiderspers en de VARA.
Dan de Moderne Jeugdraad, het NOV, de Nederlandse Bond van Vervoerspersoneel, de Algemene Bond van Ambtenaren, de Dr. Wiardi Beckman Stichting de Stichting Sociaal Culturele Zorg Trekkende Bevolking, het Accountantskantoor Wegerif en Leguyt — we zijn zeer verheugd dat de heer Leguyt, van wie we zoveel belangeloze medewerking hebben ondervonden in de loop der jaren, hier persoonlijk aanwezig kan zijn, en de directeur van ons kinderhuis 'Ellinchem', onze vriend Henk Beuke. Dit is een lange lijst en misschien is-ie niet eens helemaal compleet. In ieder geval moet ik ook de pers nog een bijzonder woord van welkom toeroepen. Uit dit alles blijkt wel dat Humanitas in de nu 16 jaar van haar bestaan een plaats in de Nederlandse volksgemeenschap gevonden heeft.
Wij zijn bijzonder verheugd over deze ruime en veelzijdige belangstelling, omdat daaruit zo duidelijk blijkt dat Humanitas haar plaats gevonden heeft.
Ook blijkt dit uit het feit dat zowel het ledental als het werk van onze vereniging zich steeds meer uitbreidt. De uitbreiding van het werk gaat zelfs in een dusdanig overrompelend tempo dat we dikwijls moeite hebben om het bij te houden en wij soms wel eens de wens in ons voelen opkomen dat het nu tijdelijk eens een beetje rustiger zou kunnen gaan, zodat we meer de gelegenheid krijgen ons op een verbetering van de kwaliteit van het werk in te stellen. Dat zullen we toch moeten doen want het is wel duidelijk dat een vereniging als de onze haar plaats alleen zal kunnen handhaven wanneer de kwaliteit van het werk aan de allerhoogste eisen voldoet. Hierop is de aandacht van de staf dan ook voortdurend gericht.
Een probleem dat in dit verband voortdurend zorgen vraagt is de financiële kant van de dingen. Het is wel duidelijk dat naarmate het werk zich uitbreidt ook de behoefte aan meer financiën zich voordoet en de vraag hoe wij in de financiële behoeften moeten voorzien houdt ons ook wel voortdurend bezig. We hebben het geluk gehad dat we het vorig jaar de bekende Rolot-actie konden voeren, die wel niet die daverende resultaten gebracht heeft die sommigen er blijkbaar van verwacht hadden, maar ons toch in ieder geval door acute financiële moeilijkheden heeft heen geholpen, zodat onze liquiditeitspositie daardoor belangrijk verbeterd kon worden. Maar dit betekent tenslotte maar weer een tijdelijk soulaas. Willen wij een deugdelijke grondslag vinden voor de uitbreiding van ons werk, een uitbreiding — daar zijn we het allemaal wel over eens — die dringend noodzakelijk is, dan zullen we allereerst onze energie en onze activiteit moeten richten op een verdere uitbreiding van het ledental.
We zijn op het ogenblik zover dat we de 15.000 gepasseerd zijn en onder die 15.000 reken ik dan niet diegenen die aangesloten zijn bij de instellingen voor gezinsverzorging, die onze afdelingen hier en daar hebben, maar wanneer wij dus reden hebben om over het aantal van 15.000 leden dat we bereikt hebben in een periode van zestien jaar tevreden te zijn, dan moet ik er toch aan toevoegen dat het tempo begint te vertragen.
Tot nog toe was het zo dat we konden zeggen dat er elk jaar ongeveer 1.000 nieuwe

leden bijkwamen, nu zijn we aan de 15.000 in zestien jaar en dat wijst er dus op dat we dit tempo niet hebben kunnen volhouden.
Ik zou dan ook bij onze afdelingen wel met de grootste kracht er op willen aandringen dat we vooral aan die uitbreiding van het ledental alle zorg en alle aandacht geven. Want alleen daardoor zal het mogelijk zijn dat wij de financiële basis krijgen waarop we stevig kunnen staan.
Wanneer wij afhankelijk blijven van de opbrengst van puzzle-acties en verlotingen en een aandeel in de voetbaltoto en dergelijke wisselvallige inkomsten, dan weet je tenslotte nooit precies wat er gebeurt op een gegeven moment. Wij hebben graag wat meer vaste grond onder de voeten en die vinden we alleen in een belangrijke uitbreiding nog van ons ledental.
Nu zou ik in dit verband graag nog een enkele opmerking willen maken die ik ook gemaakt heb in de radiorede, die morgenochtend zal worden uitgezonden. Ik heb namelijk in die radiorede aandacht geschonken aan het bezwaar dat we zo nu en dan wel eens horen dat dit maatschappelijk werk eigenlijk toch maar klein werk is. Dat 't in de dagen waarin wij leven eigenlijk alleen maar belangrijk is de internationale toestand en dat al het andere daartegenover eigenlijk van weinig betekenis is.
Ik heb aan deze tegenwerping enige aandacht willen besteden en gedacht dat het beste te kunnen doen door het maatschappelijk werk eens te bezien in het kader van de huidige internationale tegenstellingen. Dan kunnen we het hierover eens zijn dat de koude oorlog tussen het Sowjet-blok en de westelijke wereld ons de meeste zorgen baart.
Die koude oorlog komt tot uiting in een wedloop op het terrein van de bewapening. Maar het Westen zal er zich toch ook rekenschap van moeten geven dat het communisme vooral speculeert op de grotere kracht van zijn ideologie tegenover de weifelmoedigheid en verdeeldheid van het Westen. Ook deze uitdaging zal daarom op de juiste wijze beantwoord moeten worden, hetgeen wil zeggen dat we hebben te werken aan versterking van de geestkracht van de volken van het Westen.
En wanneer we dan de beïnvloeding van bovenaf, de methode van de grote broer die alom tegenwoordig is, verwerpen, zullen we moeten uitgaan van het individu, de opvoeding richten op een synthese van persoonlijke geldingsdrang en gemeenschapszin, zodat de mens zelfstandig zijn plaats kan zoeken in het maatschappelijk leven, in het bewustzijn dat hij ook z'n kleine aandeel draagt in de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het welzijn van de samenleving.
Om zich in de wereld van vandaag te handhaven heeft het Westen behoefte niet alleen — en misschien zelfs niet in de eerste plaats — aan militaire macht, maar vooral ook aan een sterke zedelijke kracht. Wie het met de vrijheid aandurft zal moeten beseffen dat de vrijheidsdrang in evenwicht zal moeten worden gehouden door een sterk ontwikkeld verantwoordelijkheidsbesef. En dan een besef van tweeledige verantwoordelijkheid.
In de eerste plaats een verantwoordelijkheid tegenover zichzelf, de plicht om te woekeren met de talenten waarover men beschikt. Maar daarnaast ook een verantwoordelijkheid tegenover de groepen waarvan men deel uitmaakt.
Alleen zo zal het Westen de meerwaardigheid van zijn geestelijk milieu tegenover de communistische ideologie kunnen aantonen.
Nu geloof ik dat we in dit licht het moderne maatschappelijk werk moeten zien. Ik heb in het deel van mijn rede dat hieraan vooraf ging gesproken over een verschuiving van het accent in het maatschappelijk werk naar geestelijke en zedelijke steun. En ik heb er daarbij op gewezen dat wanneer wij spreken over geestelijke en zedelijke steun, we niet in de eerste plaats denken aan preken en aan het goede voorhouden. Het accent werd juist gelegd op het samen bespreken, samen overleggen, samen zoeken naar mogelijkheden om de moeilijkheden de baas te worden.

Waarom het gaat is de wegen te vinden die de hulp-vragende mens in staat stellen zelf richting aan z'n leven te geven. Dit betekent dat we hem geestelijk sterker willen maken door hem behulpzaam te zijn bij het zoeken naar een weg door het leven en hem tegelijk trachten in te schakelen in het gemeenschapsleven. Want de vereenzaamde mens – en zijn heel wat vereenzaamde mensen in onze moderne samenleving – heeft het niet alleen moeilijk met zichzelf, hij zal dikwijls ook verbitteren en z'n onlustgevoelens afwentelen op de omgeving waarin hij verkeert.
Het begint met een zich afwenden van de maatschappij, wat men zou kunnen noemen een a-sociale instelling, het eindigt in menig geval met een zich keren tegen de maatschappij. Een anti-sociale instelling.
Wanneer we het zo zien dan geloof ik dat het maatschappelijk werk zoals wij het tegenwoordig opvatten een belangrijke bijdrage kan leveren tot de versterking van de zedelijke kracht van ons volk. Temeer wanneer het zijn arbeidsveld gaat uitbreiden tot het maatschappelijk opbouwwerk, het helpen bij de aanpassing van hen die door verandering van omgeving of andere oorzaken een geestelijk houvast dreigen kwijt te raken.
Men zal het hoop ik nu wel eens zijn dat deze arbeid meer is dan alleen maar lapwerk, dat het een eigen belangrijke plaats inneemt in de grote strijd van onze dagen. Deze wijdere betekenis kan het werk echter alleen krijgen als het werkelijk leeft in ons volk. Laten wij het over aan een apparaat van uitsluitend beroepskrachten, dan zal het ongetwijfeld met bekwaamheid en doeltreffend worden uitgevoerd. Maar toch zal er iets aan ontbreken. Z'n volle waarde krijgt het maatschappelijk werk pas als het gedragen wordt door een in brede kring levend besef van saamhorigheid, van verantwoordelijkheid voor het lot van de in nood verkerende medemens, van verantwoordelijkheid ook voor een in alle opzichten gezond maatschappelijk leven.
Het is vooral daarom dat wij er zo zeer aan hechten dat naast de beroepskrachten die om hun deskundigheid onontbeerlijk zijn een brede schare vrijwilligers mede haar schouders onder dit werk zet. Dan pas zal het z'n volle betekenis krijgen voor de versterking van onze volkskracht.
Ik las dezer dagen een citaat van een engelse hoogleraar, professor Jessop, die zei: 'Waarom zijn wij democraten, omdat wij de zorg voor onze in nood verkerende medemensen niet helemaal willen overlaten aan de staat, aan de overheid, aan een ambtelijk apparaat. Wij willen ook zelf onze verantwoordelijkheid daarvoor beleven en wij willen daarom meewerken aan de oplossing van deze maatschappelijke vraagstukken. Alleen een innig samenspel tussen overheid en particuliere initiatieven kan de sterke basis geven voor een waarlijk democratische samenleving.'
Die samenwerking tussen beroepskrachten en vrijwilligers roept intussen bepaalde problemen in het leven. En het is daarom dat wij gemeend hebben dit congres voor een groot deel juist aan dit vraagstuk te moeten wijden.
Ik wil er in deze openingsrede niet teveel van zeggen, anders zou ik vooruit lopen op de bespreking die we morgen zullen krijgen, maar ik wil toch een enkele algemene opmerking maken. Ik meen namelijk, dat beroepskracht en vrijwilliger elkaar uitstekend kunnen aanvullen als zij maar wederzijds begrip tonen.
De beroepskracht moet niet laag op de vrijwilliger neerzien, omdat deze geen opleiding heeft gehad, maar begrijpen in de eerste plaats dat er zoveel te doen valt, dat beroepskrachten alleen het werk toch niet af kunnen en in de tweede plaats, en dat is voor mij eigenlijk het belangrijkste, dat de vrijwilliger de verbindingsschakel vormt met het maatschappelijk leven in die bredere zin als ik uiteengezet heb, waaraan ik juist zo bijzonder grote waarde hecht.
De vrijwilliger zal van zijn kant uiteraard moeten beseffen dat zijn kennis en inzicht dikwijls tekort moeten schieten en het kunnen steunen op geschoolde beroepskrachten daarom een onontbeerlijke voorwaarde is voor doeltreffende arbeid.

Het zijn maar enkele algemene opmerkingen en ik ben er mij natuurlijk volkomen van bewust dat daarmee dit belangrijke vraagstuk nog lang niet uitgeput is. Als dat zo was dan zou er ook geen reden geweest zijn om daar praktisch de gehele zondag aan te wijden, maar ik meende dat het toch nuttig was deze algemene opmerkingen vooraf te laten gaan.
Alles bij elkaar geloof ik te mogen zeggen dat Humanitas in een gezonde toestand verkeert, alle mogelijkheden heeft om haar zegenrijke arbeid verder te gaan uitbreiden. We zijn ervan overtuigd dat wij in het land beschikken over een grote schare toegewijde medewerkers en door gezamenlijke krachtsinspanning zullen wij er zeker in slagen om onze taak verder tot ontwikkeling te brengen en gezamenlijk zullen wij erin slagen om daardoor veel zegenrijke arbeid tot stand te brengen.
Ik heb nog vergeten te zeggen dat wij bericht van verhindering hebben gekregen van professor Van Hattem, de voorzitter van onze sectie reclassering, die helaas verhinderd is. In de tweede plaats de heer Schuitevoerder, ons lid van het hoofdbestuur, die opnieuw door een ernstige ziekte is getroffen. Hij brengt z'n groeten aan alle afgevaardigden en geeft de beste wensen voor het welslagen van het congres. Ik zou willen voorstellen dat wij van onze kant hem wensen voor spoedige beterschap toezenden.
En dan onze oude vriend Vliegen, die het congres alle mogelijke successen toewenst, maar zegt: tot mijn grote spijt is het te inspannend voor mij en durft hij het toch niet aan om hier zelf aanwezig te zijn. Ook aan Vliegen, zou ik willen voorstellen, een brief te zenden waarin we hem dank zeggen voor z'n grote belangstelling.
Dan is er nog een bericht van de heer Boomsma, hoofdbestuurslid, die verhinderd is, en een telegram van de heer Pels van het Provinciale Hoofdbureau Noord-Holland van het ministerie van Maatschappelijk Werk, die onverwacht wegens familieomstandigheden geen gevolg kan geven aan de uitnodiging.
Hiermee heb ik dan het mijne gezegd. Er is mij nu gevraagd door de afdeling Amsterdam om haar vertegenwoordiger de gelegenheid te geven als gastvrouwe hier ook nog een enkel woord te zeggen. Ik doe dat met bijzonder veel genoegen, vooral ook omdat mij net een briefje in handen wordt gestopt waaruit blijkt dat onze afdeling Amsterdam de 2000 leden heeft overschreden.
Met dit feit wens ik de afdeling Amsterdam van harte geluk en ik geef nu graag het woord aan de voorzitter van de afdeling Amsterdam.

CONGRES 1961

bijzonder gedeelte der congresvergaderingen op zondag 22 oktober

De bijzondere congreszittingen op zondag 21 oktober zijn geheel gewijd geweest aan een oriëntatie over de inschakeling van de vrijwilliger in het uitvoerend maatschappelijk werk en over de betekenis van het vrijwilligerschap voor en in het werk van onze vereniging. Deze congresbesprekingen vormden een — zij het uiteraard voorlopige — afsluiting van een langdurige aandachtsconcentratie op het vrijwilligerschap bij de uitvoering van maatschappelijk werk en bij individuele hulpverlening in institutioneel verband. In de twee aan dit nummer voorafgaande uitgaven van ons kaderorgaan zijn de resultaten van deze aandachtsconcentratie in druk vastgelegd.

Professor R. F. Beerling had zich bereid verklaard de bijzondere zondagochtendzitting in te leiden met een cultuur-filosofische benadering van het te bespreken onderwerp. Zijn hooggewaardeerde bijdrage wordt op de volgende bladzijde afgedrukt.

Daarna volgt een korte verhandeling van mejuffrouw Dijkstra, bedoeld als 'overbrugging' van de behandeling van het onderwerp door professor Beerling naar de alledaagse praktijk van het vrijwilligerswerk.
De congresbezoekers zelve zouden, met een deskundig forum als klankbord, de praktijk bespreken in het laatste deel van de congresvergaderingen. Een verslag van deze 'forumbesprekingen' is eveneens in dit nummer opgenomen.

enkeling en gemeenschap

inleiding door professor r. f. beerling

Hoewel ik zelf niet direct in maatschappelijk werk betrokken ben, probeer ik wel door over samenleving en samenlevingsproblemen na te denken enig inzicht te krijgen in de bijzondere moeilijkheden, waarmee dat maatschappelijk werk juist onder de tegenwoordige omstandigheden te worstelen heeft. Wanneer ik het bestuurslid van Humanitas, dat mij thuis is komen overreden om hier ter inleiding iets te zeggen goed begrepen heb, dan is één van de zojuist gereleveerde moeilijkheden gelegen in het feit, dat er zo weinig mensen bereid gevonden worden om vrijwillig aan de oplossing van bepaalde maatschappelijke kwesties of problemen mee te werken.

Wanneer dat zo is en wanneer dit bezwaar ook in kringen buiten Humanitas wordt ondervonden, dan zouden wij met een algemeen, althans vrij algemeen en misschien symptomatisch verschijnsel te maken hebben. De mens legt zich bij het eenvoudig constateren van dergelijke verschijnselen niet neer, omdat hij dan voor iets vreemds or irrationeels zou blijven staan. Hij probeert ze te verklaren door naar oorzaken te zoeken en heeft hij die oorzaken gevonden, dan zal hij op middelen zinnen om het verschijnsel zelf te verhelpen.

Wanneer dit het probleem is, waarmee u zich in deze vergadering bezig houdt, dan moet u van mij evenmin verwachten, dat ik u 'de oorzaken' daarvan in een handomdraai eens even uit de doeken zal doen als dat ik u een aantal maatregelen zal aanbevelen, die in staat zouden zijn u op korte termijn een overstelpend aantal vrijwillige medewerkers in het maatschappelijk werk te verschaffen.

Maatschappelijk geïnteresseerd filosoof als ik nu eenmaal ben moet ik mij op het theoretische vlak houden of mij theoretisch op de vlakte houden en de daad aan uzelf overlaten. Maar aangezien die daden het meeste succes beloven, die de vrucht van een zekere bezinning zijn, is het misschien goed als wij samen een paar gedachten over de mens in het algemeen en de hedendaagse samenleving in het bijzonder uitspinnen, die het zoeken naar de oorzaken en achtergronden van de verschijnselen, waarmee hij wordt geconfronteerd, op het juiste spoor kunnen helpen zetten.

Wanneer we die verschijnselen enigszins drastisch willen formuleren, dan kunnen wij misschien spreken van een opmerkelijke, eventueel een verontrustende achteruitgang van het praktische maatschappelijke elan bij de tegenwoordige individuele mens. Anders gezegd: wanneer op die mens een beroep wordt gedaan om vrijwillig een deel van zijn tijd en energie te geven teneinde zich persoonlijk voor de oplossing van bepaalde sociale problemen 'in te zetten' dan is het eerste waaraan hij denkt zich daaraan te onttrekken. Nu zijn zulke mensen er altijd geweest en we kunnen misschien ook zeggen dat zij altijd in de meerderheid zijn geweest, maar wanneer het inderdaad waar is, dat sociale apathie, onverschilligheid of onaandoenlijkheid tegenwoordig een grotere rol spelen dan voorheen, dan rijst de vraag of er in de hedendaagse samenleving misschien omstandigheden en factoren aan te wijzen zijn, die dit verschijnsel in de hand werken.

Van die omstandigheden en factoren hoeven degenen, die zich afzijdig houden, onder aanvoering van welke motieven ook, zich volstrekt niet nadrukkelijk bewust te zijn. Zij kunnen desalniettemin hun macht als gedragsdeterminanten laten gelden. Er is een beroemd woord van Goethe, dat luidt: 'Der Mensch begreift nie wie anthropomorphisch er ist'. Hij bedoelde daarmee te zeggen, dat de mens er nooit voldoende van doordrongen is hoezeer hij alles, wat hij ervaart en bedenkt naar zijn eigen beeld en met behulp van specifiek-menselijke categorieën of schema's interpreteert. Wij zouden dat beroemde Goethe-woord kunnen variëren door te zeg-

gen: 'Der Mensch begreift nie wie sozial er ist'. Dat zou dan betekenen, dat wij er nooit voldoende van doordrongen zijn in hoe sterke mate al ons doen en laten, denken en handelen, oordelen en veroordelen (en niet te vergeten: onze vóóroordelen!) beïnvloed en bepaald worden door de maatschappelijke constellatie, waarin wij ons bevinden omdat wij erin geboren en getogen zijn. Al is de mens daar nooit voldoende van doordrongen, daarmee is niet gezegd, dat het besef ervan in bepaalde tijden of perioden niet krachtiger aanwezig zou kunnen zijn dan in andere.
Zo kunnen we, geloof ik, wel zeggen, dat wij er meer begrip voor hebben dan bij voorbeeld de negentiende-eeuwse individualisten voorzover die gewend waren de mens als enkeling in beschouwing te nemen en vervolgens de vraag te stellen, hoe alle enkelingen er dan toe komen sociale relaties met elkaar aan te gaan, wat er daardoor aan die enkelingen verandert, enz. Dat was, zoals wij nu inzien, een door en door abstracte benaderingswijze, omdat enkelingen of individuen buiten alle maatschappelijke verbanden in de werkelijkheid nergens te vinden zijn, of, om het wat anders uit te drukken, omdat de mens niet eerst op zichzelf staat en bestaat om vervolgens met anderen te gaan bestaan en met maatschappelijke realiteiten te worden geconfronteerd en daardoor te worden gemodelleerd, maar zijn weg uitsluitend door het netwerk van maatschappelijke realiteiten heen leidt, waarbinnen hij geboren wordt. Dat is, meen ik, toch wel een opvatting, die door praktisch alle tegenwoordige sociologen, sociaal-psychologen, wijsgerig anthropologen en filosofen unaniem wordt onderschreven. Het vroegere individualisme is daarmee afgedaan en de ontoereikendheid van de interpretatie der sociale werkelijkheid naar analogie van een ruimte waarbinnen afzonderlijke krachtcentra ageren aangetoond.
De daareven gebruikte formulering, namelijk dat de weg van de mens uitsluitend door het netwerk — het min of meer ingewikkelde netwerk natuurlijk — van maatschappelijke realiteiten heenleidt waarbinnen hij geboren wordt, dwingt ons niet in het andere uiterste te vervallen en te zeggen, dat hij niets dan het produkt van die realiteiten is en blijft en dat zij dus onwrikbare raamwerken vormen, waarop al zijn pogingen om ze te doorbreken gedoemd zouden zijn af te stuiten. Wel zien wij in, dat ons bestaan niet toevallig en voorbijgaand, maar wezenlijk en duurzaam bestaan-met-anderen of bestaan-met-elkaar is en dat enkeling en gemeenschap op zichzelf genomen abstract zijn, maar wij beseffen eveneens, dat zowel algehele niet-aanpassing als algehele aanpassing van de enkeling aan realiter gegeven gemeenschappen grensgevallen en zeker geen desiderata zijn. Het is altijd ergens tussen deze grenzen van onderworpenheid en opstandigheid, vereenzelviging of conformisme en vervreemding of revolte, dat de concrete maatschappelijke dramatiek zich voordoet, waaamee u in uw werk te maken krijgt — waarbij zonder meer duidelijk is bij welke van de twee grenspalen zij in dit geval het dichtste gelegen is.
Laat ik er nu van uit gaan, dat er tegenwoordig inderdaad moeilijk mensen gevonden worden, bereid om in het drama der maatschappelijke conflicten en wrijvingen vrijwillig een rol op zich te nemen, een verschijnsel, dat ik in het begin als achteruitgang van het praktische maatschappelijke elan heb omschreven. Dan zou het kunnen zijn, dat de hedendaagse samenleving bepaalde trekken of eigenschappen vertoont, die aan de kant van degenen, op wie een beroep wordt gedaan, de neiging prikkelen om zich liever te onttrekken en afzijdig te houden dan zich in het altijd moeilijke en dikwijls onverkwikkelijke probleemgebied der maatschappelijke ontsporingen te begeven. Ik wil er meteen bij zeggen, dat wij over het hier gesuggereerde verband niet anders dan met de grootste voorzichtigheid en alleen onderstellenderwijs kunnen spreken, omdat er strikt-wetenschappelijk gezien zo weinig over vast staat.
Wat wij zonder veel kans op tegenspraak van de modern geoutilleerde samenleving zowel in West-Europa als in de Verenigde Staten en Sowjet-Rusland kunnen vaststellen is, dat zij ondanks onverminderd aanhoudende ideologische verschillen in toenemende mate dezelfde trekken beginnen te vertonen of al aangenomen hebben

en wel die van het technisch-bureaucratische industrialisme. Wij leven in en worden geconfronteerd met wat de Duitsers de 'funktionsteilige Grossgesellschaft' noemen. en 'funktionsteilige Grossgesellschaft' kenmerkt zich o.a. door de dominerende rol, die ver door-gerationaliseerde en specialistische eisen stellende apparaten en organisaties erin spelen. Zij schuiven zich als ingewikkelde en ondoorzichtige coulissen en zetstukken tussen de mens en de natuur en tussen hem en zijn altijd maatschappelijk-cultureel medebepaalde behoeftebevrediging in, als een complex geheel van media of tussenschakels, waardoor zowel het stoffelijke als het geestelijke voedsel, dat hij dagelijks tot zich neemt, aan een groot aantal nauwelijks of in het geheel niet controleerbare bewerkingen onderworpen wordt. In de apparaten en organisaties, die de samenleving, als wat de Amerikanen graag een 'going concern' noemen, draaiend houden, zijn de mensen ingeschakeld voorzover zij op enigerlei wijze beantwoorden aan omschreven eisen van functioneel gespecialiseerde deeltaken. Voor het overige worden zij ongemoeid gelaten.

Dit verschijnsel heeft vooral in de laatste decennia aanleiding gegeven tot een omvangrijke sociologische en cultuurkritische literatuur, met als thema: de verarmingen, tekorten en vervreemdingen, die de mens daardoor worden aangedaan — een literatuur, die speciaal in Europa uitgesproken neerslachtige accenten vertoont. Centraal is het probleem van de zgn. tweede-handswerelden, waarin de hedendaagse mens veroordeeld is te leven en die hem vergeefs doen zoeken of haken naar vormen van werkelijke gemeenschap, waarin niet alleen als expert of functionaris een beroep op hem wordt gedaan. Daar komt bij het verschijnsel, dat de urbanisering, technisering en bureaucratisering van de samenleving ertoe geleid heeft, dat de door het menselijke verstand veranderde wereld in veel dwingender mate op de individuele mens afkomt dan hij de werkelijkheid tegemoet vermag te treden om haar ter hand te nemen en naar zijn wil of inzicht te veranderen. Dit verschijnsel vindt u o.a. besproken in het bekende boek 'Die Antiquiertheit des Menschen' van Günther Anders. Het is een verschijnsel, dat wél aanleiding geeft om over de vrijheid, waarop wij ons zo graag laten voorstaan, eens wat bedaarder te gaan spreken en goed te beseffen, dat de maatschappelijke pressie, waaraan de hedendaagse enkeling is blootgesteld, geenszins, zoals in de zgn. gesloten of traditioneel gebonden samenlevingen, een 'cultuurnormdruk' is, maar in de eerste plaats de technische apparatendruk van een gigantische superstructuur.

Onze ervaring in een steeds ingewikkelder wordende wereld wordt geleidelijk indirecter. Het steeds ontoegankelijker of onbereikbaarder worden van de werkelijkheid 'zoals zij is' als gevolg van haar voor geen enkeling meer doorzichtige en manipuleerbare technisch-organisatorische opbouw is een groot drama van de hedendaagse mens, die zich toch op niets zo gaarne laat voorstaan als op de toeneming van zijn kennis. Maar alles wat hij wil aanraken is al overdekt met een ideologische neerslag — 'fall-out' heet het tegenwoordig in het nette — en het valt hem moeilijker dan de zgn. primitief om alle boze geesten, die zijn wereld verontrusten, te bezweren, omdat hij niet eens precies weet waar zij huizen en hoe zij eigenlijk ageren.

Ik zou geneigd zijn te menen — u hoort hoe uiterst voorzichtig ik mij uitdruk! — dat de 'funktionsteilige Grossgesellschaft', waarvan ik een paar kenmerken heb aangegeven, de mensen minder animeert en ook minder kansen biedt om zich in de sector van het vrijwillige maatschappelijke werk te begeven dan een eenvoudigere en meer doorzichtige samenleving, die zich op individualistische beginselen beroept, zoals de negentiende-eeuwse. De zelfstandige actie-velden, die een dergelijke samenleving aan de enkeling nog bood en voor hem open heild, zijn goeddeels verdwenen, want bureaucratisch-professionalistisch verkaveld en opgedeeld. Ik kwam onlangs een aardige uitspraak van de socioloog Horkheimer tegen, die ergens zegt, dat de achttiende eeuw traktaatjes over mensenbehandeling voortbracht, maar dat daar in de twintigste eeuw beroepen voor in de plaats gekomen zijn. Daarbij hoeft niet

uitsluitend of in de eerste plaats te worden gedacht aan de Public Relations Men, die in een onlangs onder de titel 'The Image Merchants' verschenen boek als de grauwe eminenties van de hedendaagse Amerikaanse samenleving worden afgeschilderd, maar aan het hele gebied van de zgn. Human Relations, waarvan wij kunnen zeggen, dat zij in onze samenleving voor het eerst een object van gespecialiseerde studie geworden of daartoe verheven zijn. Wel zijn wij weer geneigd daarbij in het bijzonder aan de industrie te denken, maar ten aanzien van het maatschappelijke werk in het algemeen geldt niet minder, dat vrijwilligerschap en amateurisme — in welke zin dit laatste woord ook wordt uitgelegd — het geleidelijk afleggen tegen vakmanschap en gespecialiseerde deskundigheid.

Zodat in ernst de vraag kan worden gesteld of de spontane, maar ongeschoolde vrijwilliger in het maatschappelijk werk in de huidige samenleving niet min of meer als een relict dient te worden beschouwd, waarvan men afscheid moet nemen. Wanneer dit zo zou zijn, dan zou, wat ik de achteruitgang van het praktische maatschappelijke elan heb genoemd, steun vinden in een objecief maatschappelijk gegeven, hierop neerkomende, dat er voor alles waarvoor vroeger op vrijwillige enkelingen een beroep werd gedaan, tegenwoordig zgn. aangewezen of bevoegde instanties zijn.

Ik ben mij ervan bewust, dat dit niet bijzonder bemoedigend klinkt voor mensen die in de eerste plaats naar middelen zoeken om de gelederen der vrijwillige medewerkers te versterken en misschien niet aanvaarden, dat wij hier met een sociologisch bepaald *uitdunnings-* of misschien wel *uitstervingsproces* te maken hebben. Maar nu ik deze weg eenmaal ingeslagen ben, wil ik ook nog wel wat verder gaan, op gevaar af natuurlijk u onherstelbaar tegen mij in te nemen.

Wie meemaakt, dat hij bij zijn pogingen om mensen te bewegen zich vrijwillig voor maatschappelijk werk in te zetten tegenwoordig zo dikwijls aan dovemansoren klopt, zal geneigd zijn te concluderen, dat er aan de gezindheid, bereidheid of mentaliteit van die mensen iets mankeert. Wat wij gemakshalve dan maar hun mentaliteit zullen noemen, kan evenwel niet los worden gezien van het maatschappelijke bestel, waarmee zij te maken hebben. De manier, waarop zij daarmee worden geconfronteerd en de mate en wijze waarop het zich aan hen opdringt, lokt bepaalde en geen andere houdingen of gedragspatronen uit. Een primaire ervaring, die het hedendaagse maatschappelijke bestel teweeg brengt, hangt samen met het verschijnsel, dat de dimensies en de implicaties van wat er in de wereld niet alleen politiek, maar ook wetenschappelijk en technisch gebeurt, toenemend aan de beoordeling, greep of beheersing door het individu ontsnappen. Het wordt overmand door het besef, geen vat te hebben op de ingewikkelde mechanismen en apparaturen, waarop het beheer over zijn wel en wee is overgegaan. Wat ik zou willen noemen de reductie der eigenprestaties of capaciteiten werkt allerlei vormen van lijdzaamheid, indifferentisme en apathie in de hand, die hun verlammende uitwerking op het sociale elan niet kunnen missen. Men heeft het gevoel overgeleverd te zijn en klampt zich aan het carpe diem vast. De consumentenpassiviteit is er het opvallendste, maar zeker niet belangrijkste symptoom van.

Onze wereld is vol paradoxen. De diepste is misschien die van overvloed, welvaart, bestaanszekerheid aan de éne en een latente, doorgaans onderdrukte of weggeschoven, maar soms fel uitschietende totale bestaansangst aan de andere kant. Dat wij het goed hebben, wordt algemeen toegejuicht en dat wij het nog beter moeten zien te krijgen door iedereen beaamd. Maar dat het misschien beter zou zijn, indien het ons enigermate slechter ging, is voor de allermeesten onverteerbare wijsheid, omdat de consumptie ons zoveel gemakkelijker afgaat dan de ontzegging. De mens is nu eenmaal bij uitstek het wezen, dat weliswaar rechter gaat dan het dier, maar krommer dan zijn eigen maatstaf. Die eigen maatstaf, het palladium van alle tegen de heteronomie gekeerde moraal, dreigt ons opnieuw te worden ontvreemd en nu door in de maatschappij zetelende machten, waarvan met recht mag worden betwij-

feld of zij het zoveel beter met ons voor hebben dan de hemelse, waar vroegere geslachten op bouwden. De socioloog Gehlen signaleert in onze wereld een 'verbazingwekkend ontbreken van alle ascetische idealen', die als tegenvorm in vroegere culturen, waarin toch eveneens een toenemende behoefte aan luxe valt waar te nemen, nooit ontbroken heeft. En hij had erop kunnen wijzen, dat er in Amerika jaarlijks tussen de 10 en 11 miljard dollar aan reclame wordt uitgegeven en in West-Duitsland vele malen meer aan sterke drank dan aan huizenbouw. De uitspraak van de Utrechtse arts, die onlangs constateerde, dat het Nederlandse volk zijn welvaart grotendeels in eten, snoepen en drinken omzette en dat het bezig was met zijn eigen tanden zijn graf te graven, kwam te laat om nog te worden aangehaald, hetgeen ik hier dan maar doe.

Ik heb met dit alles niets anders willen zeggen, dan dat een maatschappelijk bestel en een politieke moraal, die de tuchtroeden van onthechting en ontzegging leren versmaden, geen gunstige voedingsbodem voor spontane maatschappelijke activiteiten verschaffen en dat het niet licht zal vallen vrijwillige medewerkers te recruteren uit groepen, die door een materialistische geestesgesteldheid worden beheerst. Er is al een socioloog geweest, die het onderscheid tussen de massa en de elite hierin meende te moeten zoeken, dat hij tot de eerste, de massa, al degenen rekende, die door de pleonexie of de drang om meer te willen hebben bezeten zijn, en tot de tweede, de elite, degenen, die het nog niet verleerd hebben zich in zelftucht, zelfcontrole en distantie te oefenen. Hantering van een dergelijk criterium moet wel tot de conclusie voeren, dat een op geuniformeerde massa-consumptie gebaseerde technisch-industriële samenleving de levenskansen van een elite uiteindelijk tot nul zou reduceren. Ik herinner in dit verband altijd graag aan het woord van Gabriel Harcel, dat een wereld van mensen, die geen andere categorie dan die van het hebben erkennnen, een wereld van uitsluitende bezitters, een wereld van uitsluitende verraders zou zijn, omdat zij uit mensen bestaat, die voor elkaar niet beschikbaar of disponibel zijn, op wie niemand een beroep kan doen en die in het ogenblik van nood of gevaar verstek laten gaan.

Wat ik geprobeerd heb u te laten zien, was een combinatie van objectieve en subjectieve factoren of elementen, waarop wij stuiten wanneer wij beginnen na te denken over de vraag hoe het te verklaren is, dat in de tegenwoordige omstandigheden het op vrijwilligheid gebaseerde maatschappelijke werk in het gedrang komt. Daarbij is ons in de eerste plaats opgevallen, dat een functioneel sterk doorgerationaliseerde samenleving weinig speelruimte laat voor vrije individuele initiatieven en de tendens vertoont het amateurisme te vervangen door in specialistische scholing eigen gemaakte deskundigheid.

In de tweede plaats blijkt, dat de gecompliceerdheid en ondoorzichtigheid van de zgn. superstructuren, die het moderne leven beheersen, de enkeling het gevoel bezorgen dat er tegen de overmacht der objectiviteiten geen kruid gewassen is en hem in de verleiding brengen te menen, dat de dingen vanzelf wel zullen gaan zoals zij moeten gaan.

En ten derde speelt de hand over hand toenemende neiging om het leven in termen van stoffelijk welzijn uit te leggen zich af tegen de apokalyptische achtergrond van een totale bestaansangst die ingegeven wordt door de destructieve implicaties van onze technisch-wetenschappelijke mogelijkheden. Daarvan gaan sterkere prikkels uit in de richting van ontsnapping in primitieve wens- en droomwerelden of de koortsachtige verzorging van het eigen welzijn, dan in die van bemoeienis met toch altijd min of meer incidentele maatschappelijke deraillementen, ten aanzien waarvan men bovendien weet of verlangt, dat een moderne samenleving er speciale organen mee belast.

Het zijn allemaal nogal negatieve aspecten of bezwarende omstandigheden en daardoor heb ik u meer dan mij lief is de indruk gegeven, dat ik bezig ben geweest de

doodsklok te luiden voor de vrijwillige maatschappelijke werker 'oude stijl' in onze tijd. Misschien is het zo dramatisch niet en hebben we alleen met een schijndode te doen, die nog sterke levenskrachten verborgen houdt. Misschien heb ik de moeilijkheden, zoals zij mij zijn voorgelegd en waarmee ik uit eigen ervaring niet direct bekend ben, door mijn diagnose onwillekeurig overtrokken en komen er straks uit het forumgesprek aspecten en perspectieven naar voren, die een vrolijker licht op de levenskansen van de vrijwillige medewerker in het maatschappelijk werk doen schijnen. Met u zal ik mij in dat licht dan graag koesteren.

de praktijk in humanitas

door mej. m. dijkstra

Het is mijn opdracht in aansluiting aan de rede van professor Beerling en ter overbrugging hiervan naar de forumbespreking van hedenmiddag, de taak van Humanitas in de gemeenschap onder de loep te nemen. Dat wil zeggen de taak van Humanitas in de gemeenschap ten opzichte van de vrijwillige medewerkers, waarbij wij wat betreft de opzet van het gehele programma ervan uitgegaan zijn dat de inleider een buitenstaander was ten aanzien van het maatschappelijk werk en dat hij als zodanig zou spreken.
Wij dachten dientengevolge dat een overbrugging naar de middagvergadering, toegespitst op de vrijwilliger in de individuele hulpverlening, wel noodzakelijk zou zijn. Ik voel die noodzaak nu niet meer zo sterk als tijdens de voorbereidingen. Al luisterend namelijk naar professor Beerling kreeg ik niet de indruk met een buitenstaander te doen te hebben. De uiteenzetting van de motieven die mensen ervan kunnen weerhouden — bewust of onbewust — aan het proces van het maatschappelijk werk deel te nemen zal ons allemaal wel als zeer afgestemd op dit maatschappelijk werk getroffen hebben. De uitdaging van professor Beerling aan het maatschappelijk werk is niet mis. Onze voorzitter heeft de inhoud van zijn rede zelfs 'prikkelend' genoemd. Ik zal geen sterkere woorden gebruiken, maar als een uitdaging kunnen wij het toch zèker opvatten.
Mèt de vorige spreker zou ik het open willen laten of er tegenwoordig minder mensen bereid zijn dan vroeger zich als vrijwilliger op te geven, in de bewustheid van hun persoonlijke verantwoordelijkheid en daar dan de consquenties van aanvaardend.
Mijn persoonlijke indruk is, dat de principiële bereidheid er in het algemeen wel is en dat die bepaald niet verzwakt is, maar dat vele mensen, gezet voor de concrete praktijk van het maatschappelijk werk, aarzelen en terugschrikken. Dit kan ik evenwel niet bewijzen — deze gedachten berusten slechts op persoonlijke ervaringen en gesprekken. In termen van het maatschappelijk werk-jargon, door de meesten van u wel verstaan, zou ik kunnen zeggen: Er is in de maatschappelijk-werksector van onze gemeenschap op het ogenblik 'een gefrustreerd maatschappelijk elan'.
Op de vraag of dit aarzelen, dit terugschrikken, terecht is, kom ik straks graag even terug.
Ik geloof dat wij vanochtend allen wel bereid zijn één gezamenlijk uitgangspunt te aanvaarden, namelijk dat het maatschappelijk elan in de sfeer van het maatschappelijk werk (die ik dan zeer ruim wil nemen), dus de bereidheid van mensen om ook niet-beroepsmatig anderen die het moeilijk hebben van dienst te zijn, een bijzonder hoog goed is. Ik zou zo ver willen gaan het zelfs een levensvoorwaarde voor het 'menselijk' functioneren van de maatschappij te noemen, opdat voorkomen worde dat die maatschappij zal ontaarden tot een wereld — naar ik opgetekend heb uit de rede van professor Beerling — van 'verraders, mensen die niet voor elkaar beschikbaar

of disponibel zijn, op wie niemand een beroep kan doen en die in het ogenblik van nood of gevaar verstek laten gaan'.
Allereerst twee kernvragen!
Is het waar dat men aarzelt, dat men terugschrikt van de concrete praktijk van de hulpverlening, vooropgesteld dat mijn veronderstelling juist is en dat er wél de principiële bereidheid maar in mindere mate dan vroeger de praktische bereidheid leeft? En een tweede vraag: Is het *gewenst* dat men die praktische bereidheid heeft? Is de vrijwilliger in het moderne maatschappelijk werk nog wel op zijn plaats?
Alvorens verder te gaan moeten we afspreken, dat wij het hebben over de vrijwilliger die rechtstreeks betrokken is in het individuele hulpverleningsproces bij mensen in moeilijkheden. Wij hebben het de laatste tijd zelfs nogal toegespitst op de hulpverlening in de justitiële sector (met uitzondering van de pleegouders van onze voogdijkinderen die toch wel de vrijwilligers bij uitnemendheid zijn) en meer in het bijzonder de vrijwilliger als de toezichthouder bij de reclassering, de gezinsvoogd bij de gezinsvoogdij.
Buiten deze beschouwing vallen dus onder meer die vrijwilligers die het maatschappelijk werk organisatorisch mogelijk maken, zoals met name bestuurders, die het beleid bepalen en dus zorgen dat omstandigheden geschapen worden waarin het particuliere maatschappelijk werk tot zijn recht kan komen.
We bedoelen vandaag ook niet degenen die zorgen voor de financiële achtergrond, door loten te verkopen of door steun op een andere wijze, evenmin degenen die hand- en spandiensten verrichten aan het individuele maatschappelijk werk, die dus doen wat wel eens 'solidariteitswerk' genoemd wordt.
Deelnemers aan gespreksgroepen die met elkaar bespreken op welke wijze men het samenlevingspatroon kan verbeteren, veranderen, beïnvloeden — vallen hier eveneens buiten; niet omdat het werk dat hier verricht wordt niet belangrijk zou zijn, integendeel; ik geloof dat we daarbij met waarden van de allereerste orde te maken hebben. Maar deze categorieën vallen buiten het onderwerp dat in het kaderorgaan is voorbereid en dat ook de forumleden straks bezig zal houden. *De vrijwilliger in de individuele hulpverleningssector.*
Nu de vraag of het terecht is — of het waar is — dat de vrijwilliger terugschrikt en de vraag of de vrijwilliger van de andere kant uit bekeken nog een plaats vindt — behoort te vinden — in het moderne maatschappelijk werk. Dat moderne maatschappelijk werk namelijk heeft steeds meer de beschikking over steeds beter opgeleide maatschappelijke werkers en bij die opleiding en vorming van beroepskrachten wordt met dankbaarheid gebruik gemaakt van velerlei wetenschappen, jonge wetenschappen meestal: psychologie, sociologie, psychiatrie, sociale psychologie en pedagogiek, antropologie en gaat u zo nog maar even door. Deze staan niet alleen ter beschikking in de vorm van overdraagbare kennis van docenten op leerlingen-die-luisteren maar ook bij de training in de uitvoering van het werk, bij het zoeken naar de methodiek en in het doorzichtig maken van menselijke relaties en van de processen die zich afspelen in het maatschappelijk verkeer.
Men weet meer en men kan meer dan vroeger, men weet ook beter dan vroeger wat men *niet* kan. En dat is winst, bijzonder grote winst. Humanitas zal het proces van verbetering van opleiding en vorming niet trachten te keren. Integendeel. Het zou al te dwaas zijn juist in de menselijke hulpverlening niet alle beschikbare wetenschappelijke kennis erbij te betrekken om aldus mensen beter voor hun taak te bekwamen.
Maar het merkwaardige is nu, en dat houdt mij eigenlijk al jaren bezig, dat de vrijwilliger geheel buiten het gezichtsveld van de moderne wetenschappen is gebleven. Daarbij denk ik bepaald niet aan opleiding — ik zou niet graag de vrijwilliger als een half opgeleide maatschappelijk werker door de genoemde wetenschappen belast willen zien, dan zouden we m.i. het doel toch wel volmaakt voorbij schieten. Ik

bedoel dat de functie van de vrijwilliger-als-zodanig naar de wetenschappelijke kant volkomen is droog gelegd.
We hebben in ons werk aan de ene kant die goed opgeleide maatschappelijke werkers, begeleid in de praktijk door nog beter geschoolden.
Aan de andere kant staat de vrijwilliger waarvan men niet of nauwelijks weet hoe hij zijn werk doet, wat hij doet en wat hij teweeg brengt bij de mensen aan wie hij zijn beste krachten wijdt met helpen. We kennen hem nauwelijks met zijn principiële bereidheid en met zijn spontaniteit. We kennen de personen alleen maar we weten nauwelijks wàt er gebeurt in dat deel van het hulpverleningsproces waarbij de vrijwilliger betrokken is.
Tot nu toe, naar mij althans bekend en ik heb hier nogal wat literatuur op nageslagen de laatste tijd, is er noch in Nederland, noch in het buitenland ooit een grondig onderzoek gedaan naar wat de vrijwilliger dan wêl inbrengt zonder die kennis en vorming van de beroepskracht. Wel zijn hier en daar enkele kleine onderzoekjes verricht, zoals onlangs in Limburg. Ook wij hebben een zeer bescheiden begin gemaakt ten aanzien van de vrijwilliger in het gezinsvoogdijwerk.
Het is voor mij ook de vraag of het streven naar alleen beroepsarbeid in het maatschappelijk werk niet als een te gemakkelijke oplossing moet worden gezien, waarbij geen rekening wordt gehouden met elementen in de maatschappelijke hulpverlening die op een andere dan op een deskundige basis groeien.
Wat betekent die aandachtige en gerichte vrijwilligershulp van mens tot mens, wat maak het los aan mogelijkheden bij de ander? Of maakt het niets los? Kan het een rem op creativiteit, op soepel functioneren bij de ander weg nemen of kan het dat niet? We weten het niet.
De zwart-wit tekening die vaak te voorschijn komt wanneer er gesproken wordt over de vrijwilliger komt mij als een bewijs voor van — versterkt althans het vermoeden — dat een op veel gedegener kennis gebaseerd inzicht ten aanzien van de mogelijkheden van de vrijwilliger vereist is.
Er zijn mensen die zeggen dat het maatschappelijk werk geheel op vrijwilligers steunt. Als er geen vrijwilligers meer zouden zijn in het maatschappelijk werk — zo zeggen zij — dan zou het maatschappelijk werk als zodanig niet meer bestaan, dan zou het heel iets anders zijn. De beroepskracht mag er volgens deze opvatting wel bij zijn, als steun voor die vrijwilliger, maar het zou volgens hen een contradictie in terminis zijn wanneer men praat over maatschappelijk werk zonder vrijwilligers.
En er zijn andere mensen die zeggen: 'Wij willen geen vrijwilligers in dit hulpverleningsproces, zij zijn dilettanten.' Het stenen voor brood argument komt bij hen te voorschijn. Het beste is immers nog niet goed genoeg voor mensen die in moeilijkheden zijn, dús moeten de beroepskrachten en zij alleen die hulp verlenen.
Misschien praten deze twee groepen wel over heel verschillende zaken, dat heb ik mij tenminste wel vaak afgevraagd, de discussies beluisterend.
Nu meen ik dat Humanitas tot taak heeft een bijdrage aan de gemeenschap in dit opzicht te leveren door met inschakeling van de wetenschap zo goed mogelijk te onderzoeken wat er dan wel gebeurt in dat hulpverleningsproces met vrijwilligers. En daarop voortbouwend: wáár de vrijwilliger zinvol werk kan doen en waar niet, welke algemene selectiecriteria gehanteerd kunnen worden en welke bijzondere, afgestemd op een speciale situatie ,hoe het samenspel met de beroepskracht moet zijn — en al dergelijke vraagstukken, die thans bepaald te weinig aan de orde komen. M.i. zal Humanitas in de komende jaren, naast zijn gewone werk, zich de nodige inspanning moeten getroosten voor een dergelijk onderzoek. Het onderwerp is er belangrijk genoeg voor.
Wij zullen moeten experimenteren, want het onderzoek zal ten dele een experiment moeten zijn, goed geleid, met grote aandacht en interesse niet alleen voor de medemens, die in sociale problemen verwikkeld zit, maar ook met grote aandacht voor

het goed functioneren van de samenleving als zodanig waar dan toch maar die medemens met z'n sociale problemen middenin staat en de invloed van ondervindt. Er zal in dit verband ongetwijfeld evenveel aandacht worden gevraagd voor het individuele werk als voor het maatschappelijk opbouwwerk. Persoonlijk betwijfel ik zelfs of het nog mogelijk is en of het gewenst is deze twee facetten van het maatschappelijk werk nog volledig afzonderlijk te beschouwen, zoals nu zo vaak gebeurt. Deze onderzoekingen, dit experimenteren, dit begeleiden, zal geld kosten. We zullen daarover met de zo juist benoemde penningmeester moeten overleggen. Het geld dat hieraan besteed kan worden zal goed besteed zijn naar ik meen.
In het kort, voorzitter, zie ik als de taak van Humanitas het stimuleren van de bereidheid der individuen om zich ook niet-beroepsmatig voor hulp aan anderen in te zetten; die bereidheid te wekken waar deze mocht sluimeren, wakker te houden waar ze aanwezig is.
Maar ook zullen wij tegelijkertijd die bereidheid, waar we die aantreffen of opsporen, *zijn bèste kansen* moeten geven tot realisatie in de daadwerkelijke hulpverlening.
Ook Humanitas heeft het niet in de hand de loop van het samenlevingsproces in bepaalde banen te leiden. Gelukkig maar.
Maar wèl dienen wij onze beste krachten in te brengen.
Ik meen, dat professor Beerling met zijn uitdagende woorden: 'De doodsklok luiden over de vrijwilliger oude stijl' gelijk heeft.
Maar het is volgens mij zeer de vraag of dat ook het geval is voor de vrijwilliger nieuwe stijl, wiens werk in geheel andere banen geleid is en voor wie andere taken gereed liggen. Ik denk daarbij o.a. aan de moderne vorm van samenwerking met de beroepskracht, niet ondergeschikt, niet bovengeschikt, maar nevengeschikt.
Ik meen dat daar de doodsklok bepaald niet voor geluid heeft en ik vermoed zelfs dat we in de toekomst een nieuwe opleving tegemoet mogen zien.
Dit vermoeden steunt niet op voldoende feiten om daaraan zekerheidskracht te ontlenen, ik heb evenwel de indruk dat onze maatschappij tendensen vertoont die inderdaad als tegenkrachten gezien kunnen worden tegen de door professor Beerling zo duidelijk geschetste verschijnselen.
Ik heb als taak in woorden een brug te slaan naar het gesprek van vanmiddag. Professor Beerling is echter helemaal niet zover afgeweken dat er een lange en zware brug nodig is.
U weet allen iets van de voorbereidingen tot deze besprekingen. In onze sectie reclassering werd hieraan gewerkt; in onze sectie gezinsvoogdij is men met het onderwerp van heden bezig.
Het is de bedoeling vanmiddag de meningsvorming in Humanitas over het vrijwilligerswerk als het kan een stapje verder te brengen.
Wij staan nog aan het begin en ik vraag uw aller aandacht, met vermijding van zwart-wit tekeningen, voor het proces van onderzoek en begeleiding in al zijn nuances.

het forum aan het woord

(verslag van p. hutte en c. uitenbogaard)

De voorzitter van het forum, mr. dr. J. In 't Veld, begon met zijn mede-forumleden aan het congres voor te stellen. Achtereenvolgens passeerden de namen van mejuffrouw E. Goubitz, groepspsychologe, en de heren drs. N. Boeken, directeur van het Nederlands Genootschap tot Reclassering, L. J. Dijkers, directeur van onze afdeling Rotterdam van Humanitas, en J. Jongstra, voorzitter van de coördinatie-commissie Zuidoost-Friesland van Humanitas (Cocozof), de revue.

is er gebrek aan bereidheid?

Het zal wel niemand bevreemden, dat de eerste van de aan het forum schriftelijk gestelde vragen betrekking hadden op het betoog van prof. Beerling. De voorzitter stelde na een korte inleiding als eerste vraag aan de orde: 'Of die mindere bereidheid om zich als vrijwilliger in het maatschappelijk werk aan te melden niet als een algemeen maatschappelijk probleem moest worden gezien', wat de voorzitter aanleiding gaf om de heer Dijkers naar zijn ervaringen te vragen.

Er zijn twee kanten aan deze zaak, meent deze, en wel a. de behoefte van het werk en b. het getal spontane aanmeldingen.
Wanneer hij denkt aan het werk voor de gevluchte Hongaren, dan moet hij zeggen dat dit vlot is verlopen dank zij veler spontane hulp. Hij meent te constateren dat de momentele behoefte aan vrijwilligers wel zo ongeveer gedekt is. Wel blijft er de vraag naar de *geschiktheid* van de vrijwilligers, waarbij de heer Boeken zich desgevraagd aansluit. Ook hij zou niet willen klagen over gebrek aan belangstelling, maar het werk noopt tot een kritischer kijk op het vrijwilligerswerk. De vraag is waar de criteria hiervoor eigenlijk liggen, en hij constateert dat deze maatstaven momenteel uitsluitend door de beroepswerkers worden gehanteerd. En de heer Jongstra zegt, dat ook in Friesland voldoende vrijwilligers zijn aan te trekken, maar hij ziet een organisatorisch probleem: het moment van 'aantrekken' en de mogelijkheid van 'inschakelen'. Hij bekent ronduit niet te geloven in een gebrek aan sociaal elan, dat professor Beerling vreest.

organisatie van spontane (tegen)krachten

Hierop sluit de tweede vraag aan, die de voorzitter thans in bespreking brengt, en wel of het forum de door prof. Beerling gegeven analyse volledig en afdoende acht. Zijn er in de mens met name geen anthropologische krachten, die de tendens in deze 'grafrede' niet kunnen en willen aanvaarden en zo ja, ziet het forum dan een mogelijkheid om deze krachten te mobiliseren?
Volgens mejuffrouw Goubitz zijn er inderdaad t e g e n k r a c h t e n, in ieder geval tegenverlangens, tegenover onze functioneel georganiseerde en gespecialiseerde samenleving. Maar omdat de organiserende krachten massaal in hun optreden zijn, is het moeilijk voor het individu om er spontaan tegenin te gaan. Het lijkt haar noodzakelijk dat deze 'tegenkrachten' een uitingsvorm voor onze tijd krijgen. Een instelling voor maatschappelijk werk zal in zijn organisatievorm en in het brengen van de problemen de condities moeten creëren om er voor te zorgen dat deze persoonlijke spontaneïteit geuit kan worden. Dat vereist een stuk deskundigheid, omdat niet alleen door de ingewikkeldheid van de maatschappij, maar ook — daardoor — de gecompliceerdheid van onze organisaties, de spontaneïteit wordt gedood. Dus ziet zij

als één der opgaven voor een maatschappelijk-werk-organisatie: het bijeenbrengen en stimuleren van vrijwilligers, waarin, naar zij gelooft, nog vele potentiële krachten schuilen, mits deze op de goede manier worden aangesproken. Zulk een appèl moet bewuster en intenser worden gedaan.

Een vraag die hier nauw mee te maken heeft, aldus de voorzitter, luidt: Is het niet waarschijnlijk dat de mindere bereidheid om vrijwillig maatschappelijk werk te verrichten, ook samenhangt met de gezonde *schroom* van de leek om actief deel te nemen aan werk waarvoor in toenemende mate specialistische kennis is vereist? Dit in tegenstelling tot het gevaar van overschatting van eigen capaciteiten wat tot conflicten met de beroepswerkers moet leiden.
Ook deze vraag heeft de voorzitter voor mejuffrouw Goubitz gereserveerd, die echter meent niet veel over gezonde en ongezonde aanmelding te kunnen zeggen. Aansluitend bij het betoog van mejuffrouw Dijkstra meent zij dat de b e w u s t e aanpak van het maatschappelijk werk nog zo jong is en daardoor de neiging ontstond om het vrijwilligerswerk terug te dringen, door eigen onzekerheid over de status als beroepskracht. De schroom van de beroepswerker om vrijwilligers in te schakelen kon zo wel eens groter zijn dan de wel degelijk aanwezige bereidheid bij de vrijwilligers zelf. En hun terugtreden als vrijwilliger kon wel eens gevolg zijn van het feit, dat sommige beroepswerkers het werk wat te ingewikkeld 'brengen'.

Overigens weten wij helaas nog weinig over de *kwaliteit* van spontane hulpverlening. Hierover zullen wij meer inzicht moeten verkrijgen. Wij zullen verder moeten trachten in het beroepswerk zodanige ruimte te scheppen voor de vrijwilligers, dat hun bereidheid in actie kan worden omgezet. Mejuffrouw Goubitz blijft ervan overtuigd dat nog steeds bewogenheid een reëel motief voor vrijwillige medewerking vormt.

selectie

De voorzitter meent dat wij hiermede onder meer op het terrein van de selectie zijn beland en stelt voor de volgende aan het forum gestelde vraag onder de loep te nemen: Is het naar de mening van beroepskrachten waar, dat mensen terugschrikken voor de ingewikkeldheid van het werk, waardoor de goede krachten onvoldoende naar voren komen en de minder goede met te weinig zelfkennis te veel naar voren dringen?

De heer Boeken wil het liever anders belichten en meent dat de vrijwilligers zichzelf te veel o n d e r s c h a t t e n. Indien wij het er over eens zijn dat de gewone medemenselijke hulp moet gehandhaafd blijven, dan is het de taak van de organisatie — en dus onder meer van de beroepskrachten — om te zoeken naar de plaats van de vrijwilliger, ondanks de 'zwaarte' van het werk. Daarbij dient bedacht, dat ook de gestoorde mens deel van onze samenleving blijft uitmaken. Waarom zouden wij een formele opdracht — zoals in de reclassering — niet aanvullen met de taak om de cliënt zo mogelijk in contact te brengen met een medeburger die een speciale belangstelling voor hem heeft en die — in samenwerking met de beroepswerker — hem helpt om zijn plaats in de samenleving te vinden en er zodoende 'weer bij te horen'. Hierbij aansluitend zegt de heer Dijkers dat de vrijwilliger zijns inziens vooral terugschrikt uit o n z e k e r h e i d, omdat hij niet zeker weet wat men van hem (haar) verwacht, maar het is juist de moeilijkheid om dit duidelijk te maken. Het is hem opgevallen dat vrijwilligers die eenmaal een taak hebben vervuld, eerder bereid zijn om hiermede voort te gaan. Nieuwelingen moeten eerst over een onzekerheids-drempel heen.

verhouding beroepskracht en vrijwilliger

De voorzitter wil thans graag een eigen vraag in het midden brengen die verband houdt met een persoonlijke indruk die hem bijbleef na het lezen van het dezer dagen verschenen rapport over de gezinsvoogdij. Voelen beroepskrachten zich soms superieur en hebben zij minder zelfkritiek als gevolg van een zekere werksleur? En als men denkt aan tegenstellingen die bij voorbeeld kunnen ontstaan tussen jonge maatschappelijke werkers en oudere (meer levenservaren) vrijwilligers en daarnaast aan tegenstellingen van een zekere koele zakelijkheid die aan de beroepskrachten wordt toegeschreven tegenover warme belangstelling bij de vrijwilliger, hoe ziet het forum dan in dit licht de samenwerking tussen beroepskracht en vrijwilliger?
Wanneer de heer Jongstra het voorbeeld van de vijf samenwerkende afdelingen in Z.O.-Friesland (Cocozof), die gezamenlijk een jonge maatschappelijk werkster aanstelden, voor ogen stelt, dan moet hij zeggen dat dit samenspel groeit. Wel vraagt hij zich af, of dit aspect van het werk bij de *opleiding* van beroepskrachten wel voldoende uit de verf komt. Een zekere mate van schroom acht hij voor de vrijwilliger in zijn taak als helper gezond. De pioniers, de voorvechters, hebben wij ook nodig, maar zij zijn beter voor organiserend werk. Als hij denkt aan selectie, dan zal het wel zo moeten zijn dat men bij de keuze rekening houdt met het niveau van de ander, met het oog op een goed begrip voor elkaar, het spreken van dezelfde 'taal', waardoor dezelfde aard van contacten ontstaan. Dit niveau zal de beroepswerker moeten aanvoelen.

Mejuffrouw Goubitz bespeurde onder vrijwilligers soms zeer zakelijke mensen en omgekeerd ook soms zeer gevoelsmatig reagerende beroepskrachten. Zij waarschuwt tegen te eenvoudige differentiatie van eigenschappen, die beiden nodig zijn voor het werk.
Ook zij acht samenspel van grote waarde, maar wij zullen allereerst moeten weten wat de ander doet en waarom. Zo meent zij dat de vrijwilliger in het algemeen niet begrijpt wat de beroepskracht doet, maar hetzelfde geldt ook andersom. Zo zal er gezien vanuit het beroepsprincipe om zich in een gezinssituatie beslist niet partij te stellen, weinig waardering kunnen zijn voor de spontane partijdigheid van de vrijwilliger. Maar men kan zich een partijdigheid denken, die leidt tot het goede. De kardinale vraag zal steeds moeten zijn: helpt het of helpt het niet. Met erkenning van de waarde van de beroepswerker met betrekking tot diens doorzicht en distantie, behoort er ook begrip te zijn voor dit vechten van de vrijwilliger voor het goede, wat wij als een tegenstroom zouden kunnen waarderen. Het gaat er haars inziens om inzicht te krijgen in de *rol* van de vrijwilliger en de wijze waarop wij diens 'partijdigheid' kunnen gebruiken.
En wat die levenservaring betreft, gaat het er eigenlijk om, of en hoe je deze als mens innerlijk hebt verwerkt en nuttig kunt aanwenden. Ook bij de beroepsopleiding speelt het ervaringselement in de persoonlijke vorming een grote rol. Het gaat echt niet alleen om een verzameling van boekenwijsheden. En bovendien meent mejuffrouw Goubitz dat de beroepswerker zich kan openstellen voor de levenservaring van de vrijwilliger, die vaak een eigen gezin heeft, een eigen huwelijksleven, etc. etc.

Wanneer de heer Boeken het woord is verleend, wil deze graag van de gelegenheid gebruik maken om een tegenvraag te stellen. Moet hij de opvatting van mejuffrouw Goubitz aldus begrijpen, dat zij de vrijwilliger een aanvullende taak in het beroepswerk toekent, of gaat zij uit van de zelfstandige inschakeling van een vrijwilliger met op de achtergrond (niet aan het handje van, maar als ondersteuning gedacht)

de beroepskracht, die kan helpen bij het verwezenlijken van de gestelde opdracht als gezamenlijke taak?
Mejuffrouw Goubitz antwoordt hierop, dat nog moeilijk definitief hierover een standpunt is in te nemen. Denkbaar is, dat in vele gevallen de vrijwilliger vanuit eigen ervaring en met eigen houding als goede oom- of tante-figuur hulp kan bieden, terwijl daarnaast de beroepswerker rechtstreeks ook een aandeel kan hebben in de hulpverlening door op deskundige wijze verheldering te brengen in de problematiek van de cliënt.
Niet noodzakelijk betekent dus samenspel tussen beide werkers, dat de vrijwilliger aan het handje van de beroepswerker moet lopen. Wel is daarvoor nodig, dat men elkaars rol begrijpt en elkaars grenzen kent zonder 'concurrentie' te voeren.
Overigens zal nog van geval tot geval moeten worden uitgemaakt hoe de werkverhouding het beste vorm kan worden gegeven (apart werken; teamwork; hulpdiensten verlenen van de een aan de ander). In beginsel behoeft geen der vormen voor de praktijk te worden afgewezen.

De heer Jongstra bracht voorts nog in het midden, dat de beroepskracht behalve als raadgever en stimulator van de vrijwilliger soms ook als (emotionele) 'bliksemafleider' kan functioneren.
Mejuffrouw Goubitz wees ten slotte op de lacune in de opleiding van de maatschappelijke werker, die niet geleerd wordt, vrijwilligers te coachen en op doeltreffende wijze in te schakelen, alsmede om leiding te geven aan groepsgesprekken van vrijwilligers.

De voorzitter bracht vervolgens deze vraag naar voren: 'Acht u het gewenst, dat in groepsbesprekingen van vrijwilligers eigen gevallen worden besproken?'
De meningen binnen het forum waren hieromtrent niet geheel gelijk gestemd. Enerzijds werd — door de heer Dijkers — opgemerkt, dat een gevaar van eigen-gevallenbespreking in de vrijwilligersgroep zou zijn, dat men elkaar schijnoplossingen aan de hand zou doen, doordat op simplistische wijze ervaringen zouden worden uitgewisseld en scheve vergelijkingen tussen op elkaar lijkende gevallen zouden worden gemaakt.
Een gesprek over een eigen geval is daarom volgens deze spreker veiliger te voeren in het p e r s o o n l ij k contact met de beroepskracht. In de groep zou het gesprek vooral moeten gaan over meer algemene problemen, die de vrijwilligers in verband met hun werk interesseren.
Anderzijds werd — door mejuffrouw Goubitz — verdedigd, dat het bespreken van eigen gevallen in de groep wel degelijk leerzaam en nuttig kan zijn. Het vraagt wel een grote mate van deskundigheid, om deze gevalbesprekingen te leiden. Vooral moet worden vermeden, dat men 'recepten' verlangt of geeft. Veel meer moet het nuttige effect gezocht worden in het stimuleren van de eigen actie- en denkmogelijkheden van de vrijwilliger, zonder hem een bepaalde weg op te dringen. Het is toch ook een feit, dat vrijwilligers elkaar vaak beter aanwijzingen blijken te kunnen geven dan welke deskundige dan ook. Dat zit hem daarin dat vrijwilligers door hun andere geaardheid en reactie-mogelijkheden als helpers in het werk veelal gemakkelijker op elkaar aansluiten dan beroepskrachten met hun totaal andere aanpak ten aanzien van de vrijwilliger kunnen doen.

Een volgende vraag was: 'In hoeverre verschilt het vrijwilligerswerk - "nieuwe stijl" van het vrijwilligerswerk - "oude stijl"?'

De vraagsteller kwam kennelijk tot deze ietwat 'duistere' vraag doordat mejuffrouw M. Dijkstra in haar inleiding van deze stijl-tegenstelling had gewaagd, zonder daar direct een preciese inhoud aan te geven.
Mejuffrouw Goubitz meende onder vrijwilligerswerk-oude-stijl te kunnen verstaan: het goedgunstige, neerbuigende helpen, waarbij men de ander beschouwde als een 'mindere'.
Gewezen werd o.a. op de vroegere armenzorg en het vroegere reclasseringswerk gericht op 'zedelijke verbetering'. De nieuwe stijl vertoont daarentegen een 'horizontale' verhouding tussen helper en hulp-ontvanger, die elkander als gelijkwaardigen ervaren. Zoals een der forumleden opmerkte had eens een vrijwilliger het zo uitgedrukt: 'Het is toch maar een toeval, wie aan welke kant van de tafel zit in het maatschappelijk werk.'

Nog even in een andere richting gingen de gedachten van de voorzitter door de begrippen oude en nieuwe stijl te betrekken op de meer negatieve of meer positieve instelling van de vrijwilliger ten opzichte van samenwerking met de beroepskracht. Een dergelijke stijlverandering valt vooral de laatste 10 à 15 jaar waar te nemen.
Mejuffrouw Goubitz zei daarop dat het voor en tegen van nieuwe stijl in dit opzicht zich thans nog maar gebrekkig laat beoordelen, alhoewel natuurlijk wederzijds begrip en mogelijkheden tot samenspel tussen beide categorieën werkers in principe als belangrijke stijlverbeteringen zijn aan te merken. De positieve betrokkenheid van de vrijwilliger op de beroepskracht zal echter niet mogen leiden tot miskenning van de gedachte, dat het vrijwilligerswerk n i e t in eerste instantie door het wetenschappelijk element wordt bepaald. De positieve kern van het vrijwilligerswerk is en blijft de spontane menselijkheid ervan.
De forum-voorzitter merkte op, dat Humanitas wel nooit veel last zal hebben gehad van die oude, verticale helpersstijl, omdat de oprichting van de vereniging juist als een reactie tegen die filantropische inslag van het vroegere werk in materieel en geestelijk opzicht kan worden gezien.
Niettemin is er het psychologische gegeven, zei toen mejuffrouw Goubitz, dat vrijwel ieder mens een zekere neiging vertoont, zichzelf als meerdere te poneren en om bepaalde normen belangrijk te achten in de omgang met de medemens. Een der criteria voor het kiezen van vrijwilligers én beroepskrachten is, of men dit wezenlijk zo aanvoelt. De praktijk van de werker moet kloppen met het principe. Dit geldt voor beide categorieën werkers.

Voorts kwam aan de orde deze vraag: 'Houdt de beperking van het bespreken van het vrijwilligersvraagstuk in het directe werk (hulpverlening dus) niet het gevaar in, dat het andere werk (bestuursarbeid, organisatiewerk, hand- en spandiensten aan de vereniging etc.), waarvoor toch eenzelfde grondhouding is vereist, wordt vergeten?'
Het forum onderschreef volkomen het belang van een goed bestuurde en goed lopende organisatie in al zijn onderdelen en was het met de vraagsteller eens, dat we moeten oppassen voor een onderwaardering voor het organisatorische werk als mogelijkheid tot zinvolle activiteitsontplooiing voor de vrijwilliger.
Daarop richtte de voorzitter het gesprek weer op de problematiek van de vrijwillige helper, door de vraag: 'Is een belangrijk voordeel van de vrijwilliger niet het feit, dat hij persoonlijk kan aansluiten bij de leefwereld en belangstellingssfeer van het kind en de ouders en dient dus bij de selectie vooral ook daarop te worden gelet?'
De forumleden zagen dat voordeel eveneens, zij het, dat hierbij door mejuffrouw

Goubitz werd aangetekend, dat de belangstelling van de vrijwilliger niet de vrijheid van de ander in het gedrang mag brengen. Juist ook een nauwe, sociaal-culturele resp. geestelijke aanraking kan het gevaar van een geforceerde stimulans ten opzichte van de ander met zich brengen.
Een boodschap dus voor de beroepskrachten, om bij de selectie niet aan te nemen, dat zekere gelijkgerichtheid ook inderdaad automatisch voordeel oplevert. Het kàn, heel goed zelfs; maar het kan ook averechts werken.

Ten slotte stelde de voorzitter nog het vraagstuk van de verhouding functionaris—bestuur aan de orde, speciaal toegespitst op de verhouding directeur—bestuur.
Bestaat het gevaar, dat door het functioneren van een directeur de taak van het bestuur wordt uitgehold of drooggelegd? Hoe kunnen we die verhouding zien? Zouden we de besturen meer moeten scholen? Wat zien we als de taak van een afdelingsbestuur?
Het forum ging in globale zin op deze vraagpunten in.
Een functionaris, ook een directeur, zal niet de specifieke taak van het bestuur moeten overnemen. De beleidsvoering is en blijft: een bestuursaangelegenheid. Een goede directeur, aldus de heer Boeken, verwacht ook, dat zijn bestuur voor hem een kritisch klankbord zal zijn. Een veelal geheel op zichzelf aangewezen directeur loopt immers reëel het gevaar al werkend 'oogkleppen' te krijgen.
De heer Dijkers achtte het gevaar, dat een directeur er zelf toe zou komen bestuurstaken over te nemen, praktisch niet zo groot. Doorgaans plegen deze functionarissen het dermate druk te hebben, dat ze maar al te graag wat des bestuuurs is, ook inderdaad bij het bestuur zullen willen laten. Besturen daarentegen zouden niet zo zelden een neiging vertonen om bepaalde stukken van hun werk aan de directeur toe te schuiven.
De praktijk vereist hier een soepele werkverhouding, maar voorop blijve staan, dat het *beleid* gevormd en gevoerd wordt door het bestuur. Een directeur zal daarbij dan uiteraard een reële inbreng mogen en moeten hebben.
De heer Jongstra uitte twijfel ten aanzien van de beleidskracht van vele besturen (in het algemeen). Hij wees in het bijzonder op het zeer uiteenlopende subsidie-beleid bij tal van instanties. Zitten we niet in menig opzicht in een maalstroom van ongecoördineerde regelingen, regels en normen met betrekking tot de werkuitvoering? Scholing van bestuurders leek de heer Jongstra wel zinvol voor de praktijk van het bestuurswerk.

In zijn (korte) samenvatting zei de voorzitter dat wel heel duidelijk was, hoe veel over het vraagstuk van de vrijwilligers nog moest worden verder gedacht. Hij hoopte zeer, dat zowel door Humanitas zelf, als ook in breder verband — b.v. ook door de Nationale Raad voor Maatschappelijk Werk — en vooral met medewerking en steun van de rijksoverheid — genoemd werden het ministerie van Maatschappelijk Werk en het ministerie van Justitie — verder onderzoek zou worden ter hand genomen.
Het gaat hier om een der belangrijkste problemen, waarmee het hedendaagse maatschappelijk werk heeft klaar te komen.
Nog terugkomend op het betoog van prof. Beerling concludeerde de voorzitter, dat blijkens de ervaringen van de forumleden, het beeld van de inleider met betrekking tot het sociale elan, gelukkig aan de wat sombere kant leek te zijn geweest. Blijkbaar kon toch wel met een zeker vertrouwen ook de kwantitatieve groei-mogelijkheden van ons vrijwilligerswerk worden tegemoet gezien.

gevarieerde stof

over de opleiding in arnhem

Van Tilly Barth, gezinsverzorgster in de nieuw opgerichte afdeling Zwijndrecht, ontvingen wij onderstaand stukje over de opleiding tot gezinsverzorgster te Arnhem. Ieder jaar worden er ongeveer 15 meisjes vanuit Humanitas tot dit beroep opgeleid. Dit is natuurlijk veel te weinig!
Het is goed, dat Tilly ons eens even laat 'meeproeven' van de sfeer, waarin deze opleiding gegeven wordt.
Haar opwekking aan het slot zouden we graag heel dik onderstrepen.
Over die opleiding willen we graag alle inlichtingen geven.

Zwijndrecht, 2.10.61

Over de opleiding in Arnhem

Er zijn al weer goed twee maanden voorbij gegaan sinds ik weer thuis ben, maar dan ook met mijn getuigschrift.
De opleiding in Arnhem was reuze leuk; met een prettig stel meisjes hebben we daar in dat half jaar veel plezier gehad. We moesten veel leren, maar de ontspanning ontbrak er niet aan.
De staf — zo noemden we de mensen die hele dagen met ons meeleefden — deed graag met ons mee.
We hadden ook onze contact-weekeinden; dat waren de dagen waarop we niet naar huis mochten en die bedoeld waren om elkaar daar beter te leren kennen. Dan gingen we met z'n allen zo'n weekeind uit, bij voorbeeld: met de plezierboot naar de Westerbouwing of naar het Openluchtmuseum, of naar de Hoge Veluwe waar de natuur zo mooi is.
Ook amuseerden we ons best als het eens slecht weer was. Dan moesten wij zo'n zondag zien vol te maken met toneel en zang; dat verliep altijd best.
We hebben met de Pinksteren een kinderfeestje georganiseerd, waar ongeveer 40 kinderen van de verschillende leergezinnen aanwezig waren. Het weer viel toen mee, zodat we met de kinderen in de tuin konden gaan.
Voor het examen kregen we 's morgens vrij om te leren; 's middags gingen we gewoon weer naar school toe. De school is 25 minuten van het internaat vandaan. Met goed weer gingen we altijd wat vroeger weg, om nog even van de Rijn te gaan genieten.
Zo naderde het examen met rasse schreden. We hebben toch wel de leukste tijd op het internaat gehad. De staf stond voor alles klaar; ze verwende ons zelfs wel eens te veel, maar dat deed ze met veel plezier. Wij waren soms geen lieverdjes en konden nogal eens vervelend zijn.
Met de uitreiking van de getuigschriften, waarbij ook de leidster aanwezig mocht zijn, hebben we een tekenfilm gemaakt over onze opleiding, van het begin tot het einde van onze cursus.
Al met al hebben we daar een leuke tijd gehad. Er zouden meer meisjes moeten zijn, die zo'n opleiding gingen volgen, want er zijn nog veel gezinsverzorgsters te kort. Zelf ben ik nu in mijn praktijkjaar, volgend jaar juli hoop ik mijn diploma te behalen. Het werk is erg plezierig; als je zelf goed bent voor de mensen waar je werkt, dan zijn ze ook goed voor jou.
Dat heb ik zelf nu al ervaren.

T. W. BARTH

examen gezinsverzorgster

Bij de opleiding tot gezinsverzorgster te Bakkeveen slaagden in augustus jl. twee dames uit Drente voor het theoretisch gedeelte. Het zijn:
mej. W. Haak uit Assen;
mej. A. Veld uit Hollandscheveld.
Een resultaat waarmee we deze dames van harte geluk wensen.
In Drente zijn thans vier opgeleide krachten werkzaam: de plaatsen Assen, Emmen en Hollandscheveld. Drie van deze krachten werden door Humanitas opgeleid.
Een gunstige ontwikkeling, als we bedenken, dat eerst eind 1960 afdelingen van Humanitas-Drente met gezinsverzorging konden beginnen.
Veel succes verder, Drente!

academie voor sociale wetenschappen en maatschappelijk werk te rotterdam

Urgentieopleiding Academie voor Sociale Wetenschappen en Maatschappelijk Werk, Rotterdam

Op 1 februari 1962 begint weer een nieuwe urgentieopleiding, welke opleiding aan de Rotterdamse academie reeds sedert 1953 is verbonden.
Deze urgentieopleiding leidt op tot het volledige diploma *maatschappelijk werk* in vier jaar, terwijl gehoopt mag worden, dat nog in het najaar een goedkeuring van de Minister van Onderwijs zal worden verkregen om ook in de studierichting *personeelsaangelegenheden, sociaal opbouwwerk en cultureel werk* een opleiding te beginnen, waardoor de urgentieopleiding geheel dezelfde mogelijkheden zal bieden, die thans de dagopleiding biedt.
De toelatingseisen zijn:

1. Men moet op 1 februari 1962 25 jaar oud zijn.

2. Men moet in het bezit zijn van een diploma v.h.m.o., m.m.s. of kweekschool (in uitzonderingsgevallen kan men via een toelatingsexamen worden toegelaten).

3. Men moet persoonlijke geschiktheid vertonen voor de werksoort, waarin men wil worden opgeleid, waarbij eventueel een psychologisch onderzoek zal moeten plaatsvinden.

4. Men moet aan het begin van het tweede jaar beroepsmatig in het maatschappelijk werk werkzaam zijn of in een der andere functies, waarvoor studierichtingen in het leven worden geroepen.

Nadere inlichtingen worden schriftelijk gaarne verstrekt, terwijl de spreekuren worden gehouden op woensdagmorgen van 10—12 uur en woensdagavond van 7.30—8.20 uur in de Academie voor Sociale Wetenschappen en Maatschappelijk Werk, Graaf Florisstraat 58, Rotterdam.

nog voorradig

de brochure:

'het strafprobleem'

door:

mej. prof. mr. dr. j. c. hudig
prof. dr. g. th. kempe
mej. d. rijz
dr. f. j. tolsma
l. turksma
c. j. f. van veen

verkrijgbaar bij het centraal bureau

prijs f 1, –